

Pol stoletja pozneje, ob zlatem jubileju

Drage kolegice in kolegi, najbrž ob tej priložnosti ni med nami nikogar, ki bi bil starejši od mene; ali pa je takšnih zelo malo. Zato se bom ob spominjanjih na začetke našega poletnega Seminarja, literature in kulture naslednjih nekaj minut počutil približno tako, kot se znameniti »stari fantje« – *old boys*, kadar jih obide, da bi na pozna leta igrali nogomet: nečimrni, pomembni in prismuknjeno razigrani so; vsekakor pa prepričani, da ni nihče nikoli igral bolje od njih. Vljudno občinstvo se pride na njihove predstave pravzaprav zabavat na račun njihove samovšečnosti in okorelosti, kakršno skozi leta vsakomur od nas naloži čas – to je tisti blazni bog, ki po grški teogoniji dela otroke samo zato, da jih potem požre – to občinstvo ste pač zdaj vi. Zato vas z besedami iz stare slovenščine vnaprej »prosim za zamero«. Moja bolj ali manj aktualna dolžnost je, da vas z nekaj spomini na to, kar smo počeli v mlajših letih, to je pred pol stoletja, slovesno dolgočasim.

Prvi poletni Seminar slovenskega jezika, literature in kulture se je zgodil leta 1965, tako pove že preprosta matematika. Poprej smo imeli Slovenci pravico do nekaj predavanj in lektoratov v repertoarju vsakoletne jugoslovanske poletne slavistične šole. Zamisel, da bi se osamosvojili, je prišla bolj ali manj sama od sebe, morda na valu prvih, zgodnjih nacionalizacij v nekdani Jugoslaviji. Mislili smo si: če že imajo takšno poletno šolo vsi drugi, tudi manjši od nas (takih res ni bilo veliko, morda Lužiški Srbi), jo bomo pač imeli tudi mi. Oblast nas je pri priči poučila, da je ideja sicer lepa in hvalevredna, da pa ni denarja. Potem so nam ga nekaj vseeno dali. Sestavili smo organizacijski odbor in začeli iskati morebitne udeležence; mislim, da smo jih končno po različnih znanstvih in z osebnimi vabili nabrali kakšnih 16 ali 17, v glavnem iz slovanskega sveta. Prečesali smo Ljubljano po dolgem in počez, da smo zanje našli najcenejša prenočišča, ki bi jih naš proračun še prenesel – nekako smo se pri tem pač čutili vsaj soodgovorne za čast svoje domovine, »najbolj razvite jugoslovanske republike«; naj se je ta do nas obnašala kot najbolj »bleda in škrofulozna mati«. Ker je bila takratna tehnika razmnoževanja besedil še vsa iz začetkov industrijske revolucije in ni segla preko partizansko preizkušenega ciklostila, smo morali zagristi tudi v to; mislim, da je bila na fakulteti komaj kaj več kot ena ciklostilna naprava in tudi tako imenovane matrice so se še zmeraj s težavo dobile, pa še slabe so bile povrh. Ampak vse smo izpeljali z veliko zagnanostjo in občutkom danes komaj razumljivega poslanstva. K sreči so vsaj naklade zbornikov s predavanji zaradi majhnega števila udeležencev lahko ostajale nizke; ve se, da nekovostne matrice ne prenesejo prav veliko in se natis začne mazati – kdor danes vzame v roke kakšno od zgodnjih seminarških publikacij, bo lahko ta pojav nazorno opazil. Posebno vprašanje je nastalo pri spremljevalnem in družabnem programu. Sklenili smo, da bomo prve udeležence s svojimi vozili, ne bom jim rekel avtomobili, ker so bili zvečine »fički«, malo prevažali po našem »raju pod Triglavom«, pač na najbolj turistično, kulturno in zgodovinsko privlačne kraje. Zbrali smo pet ali šest voz, izbrali kakšno skromno gostilno. Na Cerknškem jezeru, ki tisto leto začasa Seminarja še ni bilo čisto prazno, si je profesor-senior, etimolog France Bezljaj, čisto poseben, k drobnim ekshibicionizmom nagnjen mož, sezul čevlje, zavihal hlače in z visoko dvignjenimi obuvali pozdravil vse navzoče – tak je ostal tudi na fotografiji za zgodovino.

In podobno. Najbrž iz nostalgčnosti pripovedujem skrajno nepomembne in nore reči. Toda tako je bilo – v tistih nekaj dneh smo s povablenci postali nekakšna prijazna, vesela družina. Zdi se mi, da nekaj tega, skoraj sorodniškega duha ostaja v našem slovenističnem poletnem Seminarju še dolga leta potem, mogoče še današnji dan; toda o tem boste presodili sami.

Zdaj moram posebno misel nameniti prvemu predsedniku; bil je to ničkoliko prijazni in dobrosrčni profesor Tine Logar, sijajen dialektolog. Nekaj let poprej so ga zaprli na Goli otok, najhujši jugoslovanski gulag, in to samo zato, ker je bil njegov brat Cene preočiten sovjetofil. Tja so prav tako internirali tudi tretjega brata, literarnega zgodovinarja Janeza Logarja, vsi pa so bili veliki domoljubi, med drugim dejavni v partizanski rezistenci med drugo svetovno vojno. O teh rečeh profesor Tine Logar ni nikoli hotel govoriti, bilo ga je sram za svojo očetnjo. Toda kot velik demokrat je tudi kot predsednik delal vse tisto, kar smo delali vsi drugi, predvsem dvajset in več let mlajši asistenti, med njimi že zdavnaj pokojni Jože Koruza, Logarjeva dialektološka sodelavka Tinka Orožen, Helga Glušič, s humorjem in izjemnim jezikovnim poslušom obdarjeni Janez Zor: enako je zlagal ciklostilne liste v complete, enako hodil na železniško postajo sprejemati goste-udeležence, da se ne bi izgubili v ljubljanskem »velemestu«, in vse drugo – bil je nekakšen dobri duh in obenem avtoriteta vsega tistega početja.

Program je bil na začetku precej enostaven: ob lektoratu predvsem pregledna predavanja o temeljnih področjih slovenskega jezika, literature in kulture. Na naslednjem Seminarju čez leto dni smo tak program lahko z nekaj variacijami še ponovili, toda kaj ko so se nekateri udeleženci kar naprej vračali – ne moreš jim neprestano pripovedovati eno in isto. Seminarje smo zato začeli tematizirati. Še nato smo jih cepili v dvoje programov: osnovnega, ki se je ponavljal in je bil z enciklopedičnimi informacijami namenjen predvsem novincem, ter specialnega, ki se je postopoma osamostaljal v vsakoletni simpozij – sprva smo ga poimenovali *Obdobja* in ga tudi časovno ločili od prvotne »poletne šole«. Poletni Seminar je postajal zmeraj bolj študentski, Obdobja pa znanstvena srečevanja, forum za medsebojno posredovanje raziskovalnih dosežkov s področja slovenskega jezika, literature in kulture. V nekaj letih se je reč namreč iz skromnih in dobesedno revnih razmer prišla do te mere, da tudi s financiranjem ni bilo več posebnih težav; na otvoritve so začeli hoditi ministri, župani, rektorji, celo kak predsednik vlade; skratka, Seminar je postal nekakšna nacionalna institucija, ki je našla svoj prostor v meddržavnih sporazumih in zavezah glede študijskih in podobnih izmenjav. Malo je s tem zgubljal prvotni šarm osebnih navez in stikov, na drugi strani pa kot neka- kšno protiutež okrepil svojo materialno eksistenco – vse do današnjih razsežnosti.

Toliko se mi zdi vredno in smiselno povedati po petdesetih letih – brez nostalgčnih intonacij, vsekakor pa s ponosom. Nekaj smo takrat postavili na noge, kar je s primerno dozo trme, iznajdljivosti in predvsem trdnega prepričanja, da delamo prav, zraslo v lepo in koristno reč. Seveda: če ne bi bilo vseh naslednjih generacij, do današnje, ki so delo nadaljevale z enako ali celo globljo vero, zvestobo in ustvarjalnostjo, ne bi mogli danes govoriti teh besed. In če bo zdajle sledil kakšen aplavz, naj bo namenjen predvsem njim in prihodnosti tega našega skupnega poletnega Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture!

Matjaž Kmecl